

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku
Kõrgema ja Keske-erihariduse Komitee
Teaduslik-metoodiline Kabinett*

**MUUSIKALISE
KASVATUSE
METOODIKA
KOOLEELSES EAS**

Koostanud
V. MASING

Tallinn
1968

2/71284

A-28963

*Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku
Kõrgema ja Keske-erihariduse Komitee
Teaduslik-metoodiline Kabinet*

**MUUSIKALISE
KASVATUSE
METOODIKA
KOOLEELSES EAS**

*Koostanud
V. MASING*

*Tallinn
1968*

Sisukord

Eessõna	lk. 3
Muusikaline kasvatus kui kommunistliku kasvatuse vahend	4
Muusikalise kasvatuse ülesanded, sisu ja võtted	6
Laulmine	9
Muusika kuulamine	16
Liikumine muusika saatel	20
Muusikalised tunnid lasteaias	27
Muusika laste igapäevases elus	38
Muusika seos kasvatustöö teiste osadega	39

2

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ КОМИТЕТ ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ СОВЕТА МИНИСТРОВ ЭССР
НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЙ КАБИНЕТ

МЕТОДИКА МУЗЫКАЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ
В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Составитель В.Мазниг

Тоimetaja A. Mattisen

TRÜ rotaprint 1968. Paljundamiseks antud 27.XII 1967.
Trükipoognaid 2,5. Ringtrükipoognaid 2,3. Arvestus-
poognaid 2,21. Trükiarv 300. Paber 30x42 / 1/4.
MB 09617. Tell. nr. 741.

Hind 8 kop.

K e s s ö n a

Käesolev konspekt on koostatud koolieelse muusikalise kasvatusese meetoodika programmi järgi, mis on kinnitatud Vene NFSV Haridusministeeriumi poolt 1960. aastal.

Antud konspekt on mõeldud kasutamiseks Tallinna Pedagoogilise Kooli kõigile osakondadele.

Konspektis ei ole ära toodud kõik programmis nõutavad teemad. Puuduvad teemad: "Peod lasteaias", "Mängupeod lasteaias", "Muusikalise töö planeerimine ja arvestus lasteaias".

Koostaja

MUUSIKALINE KASVATUS KUI KOMMUNISTLIKU KASVATUSE VAHEND

Muusikaline kasvatus on osa lapse igakülgsest kasvatus-
sest ning kommunistliku kasvatusse vahendiks.

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei on korduvalt ära
märkinud oma programmis ka esteetilise kasvatusse ülesanded.
NLKP hoolitseb väsimatult kirjanduse, kunsti, kultuuri õit-
sengu eest, selle eest, et iga inimene saaks võimalikult
täiuslikult avaldada oma andeid. Samuti hoolitseb töötajate
esteetilise kasvatusse eest.

Juba koolieelses eas mängib kunst suurt osa, kuid ala-
ti peab arvestama lapse füüsilise ja psüühilise arengu ise-
ärasusi.

Meie ülesandeks on arendada lapse kujutlust, kasvatada
tema tundeid, süvendada ettekujutust tegelikkusest. Siin on
suureks abiliseks muusika: muusikaliste teoste kunstilised
kujud, tunded, mõtted. Selle läbi formuleerime lapse tead-
vuse, moraalse ilme, kasvatame armastust meie nõukogude ko-
dumaa, Kommunistliku Partei, nõukogude rahva, kauni looduse
vastu.

Muusika toob lapse ellu suurt rõõmu, elevust, vahel-
dust. Muusikalistes tundides saame lapsi paremini organisee-
rida, ühendada neid ühtsesse, sõbralikku kollektiivi.

Kuid muusika aitab ka füüsilises, vaimses ja kõlbeli-
ses kasvatuses, arendab lapsi igakülgselt.

Kunstilisel kasvatusel on koolieelses eas suur tähtsus.
Lasteaia hoone, sisustus, kasvatajate välimus ning käitumine,
peod, asutuse stiil, kujundus, traditsioonid - kõik see jä-
tab jälje lapse nii vastuvõtlikku, õrna hinge.

Näiteks kasvataja, kelle välimus ja käitumine ei ole
eriti kiiduväärt, ei saa nõuda lastelt korralikkust, kuna
ta peab ise kõigepealt alati, kõikjal ning kõiges olema las-
tele eeskujuks. Kui ruumid ei ole maitsekalt ning korralikult
sisustatud ning on tihti segamini, siis sellises asutuses ei
saa olla juttu laste esteetilisest kasvatussest ning pole min-

gi ime, kui lapsed ei hoolitse oma mänguasjade ja mängunurga eest.

Meie ülesandeks on õpetada lapsi tajuma kunstiteoseid, mis tõetruult kajastavad meie tegelikkust. Kuid samal ajal peame õpetama lapsi laulma, liikuma muusika saatel, kuulama muusikat, arendama laste muusikalisi võimeid. Kasvataja peab koondama laste tähelepanu kuulatavale palale, arendama lastes tähelepanu, püsivust. Selleks, et lapsed emotsionaalselt suhtuksid muusikasse, peab pala esitama ilmekalt, seletused andma arusaadavalt, lühidalt, huvitavalt, vahest võib kasutada abimaterjale (pilte, mänguasju, luuletusi jne.), kuna need võivad süvendada laste üleelamist, mille kutsus esile muusika.

Kui muusikaline kasvatus lasteaias on hästi organiseeritud, kus laulu kuuleb ka väljaspool muusikalist tundi, siis võime märgata, et lapsed armastavad muusikat, kuulavad seda meeleldi ning neil on juba oma lemmikpalaq.

Meie peame arendama lastes muusikaalsust. Lapse arengu- le avaldavad mõju tema tegevused. Muusikaalsus ja tegevused on tihedalt seotud. Mida aktiivsem on muusikaalne tajus, seda ilmekamalt paremini laps laulab ja liigub (tantsib, mängib). Laulude ilmekas esitamine soodustab muusikalistes mängudes täpsemat muusika tajumist. Ilmekuse arendamisel arendame ka loomingulisi võimeid, initsiatiivi. Kasvataja peab andma niisuguseid ülesandeid, mis kutsuvad esile huvi, soovi ennast väljendada. Ei tohi alla suruda laste individuaalsust, fantaasiat. Laps areneb talle jõukohases tegevuses.

Peale üldise muusikaalsuse ja emotsionaalsuse peame arendama lastes veel:

1) d o n a a l s u s e t u n n e t (helistik). Näit. laps alustab ja lõpetab laulu re-maž.;

2) m e l o o d i l i s t k u u l m i s t (eraldab kõrgeid ja madalaid helisid);

3) r ü t m i t u n n e t.

Mõnedel lastel on muusikalised võimed varakult arenenud. See on suur eelis muusikalises töös. Kellel on aga halvemini arenenud, need lapsed laulmisel jorutavad.

Mõnikord on laps musikaalne, kuid rütmitunne puudub, või vastupidi.

Muusikaline kasvataja suudab arendada lapsi igakülgselt siis, kui ta õigesti valib muusikalist kirjandust, mõtleb hästi läbi metoodika, tihedalt seob omavahel füüsilise, kõlblise, esteetilise ja vaimse kasvatusena.

Seega muusika on üks tähtsamaid lapse kommunistliku kasvatusena vahendeid, üks teedest nende igakülgses arengus.

MUUSIKALISE KASVATUSE ÜLESANDED, SISU JA VÕTTED

I Ü l e s a n d e d

Kommunistliku kasvatusena ülesanded määravad ka muusikalise kasvatusena ülesanded. Muusikalise kasvatusena ülesanded on:

1. kasvatada lastes armastust kodumaa, rahva, Kommunistliku Partei, parimate inimeste, meie kauni looduse vastu;
2. arendada kollektiivsuse tunnet, laiendada silmaringi ümbritsevast elust ja kasvatada õiget suhtumist ümbritsevasse;
3. rikastada laste muusikalisi muljeid, tutvustades neid mitmesuguste muusikaliste teostega;
4. õpetada lapsi tähelepanelikult, keskendunult tajuma muusikat (laulmise, kuulamise, liikumise ajal). Süstemaatilisel ja järjekindlalt avada laste ees muusikalise teose sisu;
5. soodustada muusikalise maitse tekkimist, avaldamist;
6. kasvatada lastes armastust, huvi muusika vastu, suhtuma muusikasse emotsionaalselt;
7. õpetada lapsi ilmekalt laulma ja liikuma.
Selleks on tarvis:
  - a) süstemaatilisel töötada hääle ja laulmisoskuste arendamisel;
  - b) süstemaatilisel arendada ja parandada laste liigu-

tusi (muusikaliste mängude ja tantsude õppimisel);

c) süstemaatiliselt arendada laste muusikalisi võimeid, muusikalist kuulmist, donaalsuse ja rütmitunnet;

8. arendada aktiivset, loovat suhtumist muusikasse, iseseisvust, initsiatiivi, fantaasiat;

9. kasutada igapäevases elus muusikalises tunnis õpitud laule, laulumänge (ka teistes tundides, näiteks kõnearendamise või kujutavates tundides jne.).

II Õ p e t a m i s e s i s u

Muusikaline tund sisaldab: laulmist, muusika kuulamist ja liikumist (muusikalised mängud, laulumängud, tantsud, harjutused). Igal neist on oma kindel programm, kus on määratud oskused, teadmised ja kindel repertuaar, mida lapsed peavad omandama.

Muusikaline kasvatus teostatakse laulmise, muusika kuulamise, liikumise protsessis. Kõige kättesaadavam ning arusaadavam on laul, kuna laulutekst avab muusikalise teose sisu. Muusika süvendab laulus teksti sisu. Eriti kollektiivsed laulud on jõukohased kõigile.

Lauludes väljendavad lapsed oma tundeid, suhtumist laulu sisusse. Laulmise protsessis areneb lapse hääl, kõne, muusikaline kuulmine.

L i i k u m i n e (muusikalised mängud, tantsud, laulumängud, harjutused) aitab lastel emotsionaalselt kuulata muusikat. Liikumise sisu ja iseloom ühelt poolt vastab kehalise kasvatus harjutuste programmile, teiselt poolt - muusika sisule ja iseloomule. Liikumine peab olema kooskõlas tempo, rütmi ja dünaamikaga (kõlajõud). Muusika arendab liigutuste täpsust, kooskõlastatust, organiseeritust kollektiivses liikumises.

Muusika, laulmine ja liikumine on omavahel tihedalt seotud.

III M u u s i k a l i s e k a s v a t u s e p e a m i s e d m e e t o d i d j a v õ t t e d .

1. M u u s i k a l i s e t e o s e e s i t a m i n e (esitame lihtsalt, ilmekalt, peab hästi tundma muusikalist teost. Näit. Tšaikovski "Nuku haigus" - esitame rahulikult,

kurvalt, lüüriliselt. S.Maikapar "Liblikas" - liikuvalt, kergelt). Laule peab esitama mõõdukalt, siiralt, lihtsalt, mitte eriti valjusti. Kasvataja esitusest oleneb ka laste esitus.

2. Üksikute võtete näitamine laulu ja liikumise õpetamisel. Näit. lauldes hingab kasvataja õigesti sisse ja lapsed teevad järgi (sõnaline seletus jääb lastele arusaamatuks). Vahest näitamine täiendab kasvataja seletust. Näit. lapsed õpivad galopp-sammu. Kasvataja: "Lapsed, täna õpime galopp-sammu. Jälgige mind. Näete, üks jalg "põgeneb" teise eest". Näit. kasvataja: "Lapsed, võtke paaridesse, keerake näod vastamisi ja võtke kätest kinni". Samal ajal kasvataja võtab mõne lapsega paari.

3. Kasvataja seletused, vestlused, küsimused, juhendid lastele. Muusika esitamine peab olema tähelepanu keskpunktis ning vestlused, juhendid peavad sealjuures olema lühikesed, la-koonilised, väljendusrikkad. Vahest võivad seletused, juhendid olla ka mitte seotud kujuga. Näit. "Lapsed, istuge sirgelt, kohe hakkame laulma".

Küsimused, juhendamine oleneb laste vanusest ja töösisust. Kasvataja suhtlemine lastega nooremas rühmas on tavaliselt koosmängu iseloomuga (muusikalises tunnis). Näit. "Mina panen silmad kinni, aga teie tehke tasa ring ümber minu. Ring tehke suur ja ümmargune nagu pall", ütleb muusikaline kasvataja.

Kasvataja peab olema taktiline, leidlik, mõõdukas, ta peab põhjalikult läbi mõtlema võtted, mida kasutab.

Muusikalise kasvataja ettevalmistus muusikaliseks tunniks

Muusikaline kasvataja õpetab ja suunab lapsi. Sellepärast kasvataja, valmistudes tunniks, peab läbi mõtlema, kuidas esineda lastele, peab selgeks õppima teose, peab teadma, mida helilooja ja luuletaja tahtsid laulule anda. Kasvataja esitus omab väga suurt tähtsust. Esitama peab ilmekalt, diktsioon peab olema selge, puhas, kuid ilma liigse rõhuta-

miseta. Tugevama häälega kasvataja peab laulma vaiksemalt, muidu lapsed hakkavad liiga valjusti laulma (lausa karjuma, püüavad kasvatajast üle laulda). Kui on kasutada näitlikku materjali, siis peab ka selle ette valmistama ja hästi läbi mõtlema, kuidas kasutada, esitada seda lastele.

See kõik aitab kaasa laste muusikalisele kasvatusel.

LAULMINE

Laulmise tähtsus, ülesanded

Laulmisel on juhtiv koht muusikalise kasvatusesüsteemis koolieelses eas. Hea laste laul lõbustab ja rahustab last, arendab ja kasvatab teda. Lapsed kuulavad laulu suure huviga ja saavad temast aru just teksti tõttu. Laulmine arendab muusikalist kuulmist, mälu, tugevdab kopse, hääleaparaati. Lauludes väljendavad lapsed oma tundeid, mõtteid. Ühislauludes areneb kollektiivsuse tunne.

Laulmine lasteaias valmistab ette laulmiseks koolis.

Ü l e s a n d e d

1. Arendada lastes muusika tajumist (selleks kasutada mitmesuguse sisuga laule) ja sellega soodustame veel sügavamalt, eredamat tegelikkuse tundmaõppimist.
2. Õpetada lastele laulmisooskusi, õiget hingamist.
3. Õpetada laulma ilmekalt, puhtalt.
4. Arendada laulmistegevuse protsessis muusikalisi võimeid, laste häält, meloodilist kuulmist.
5. Õpetada laulma iseseisvalt muusikalistes tundides ja väljaspool neid (saatega ja ilma, kasvatajaga ja üksi).
6. Õpetada selgeks programmis ette nähtud laulud.

Laste hääl ja selle hoidmine

Õpetades laulmist tuleb erilist tähelepanu pöörata hääle hoidmisele, kuna lapse hääleaparaat koolieelses eas on nõrk ja habras. Töö lastega peab olema nii seatud, et lapsed laulaksid ja räägiksid häält pingutamata, loomulikult.

Kuna lapsed armastavad jäljendada täiskasvanuid, tuleb neile laulda mitte liiga valjusti, vaid pehmelt, ilmekalt. See mõjub ka lapse närvisüsteemile rahustavalt.

Ei tohi lasta laulda täiskasvanute laule, kuna hääleulatusest ei vasta need laulud tavaliselt koolieelse ea lapse hääle ulatusele. Ainult mõningaid laule võib kasutada kuulamiseks (näit. M.Härma "Kui ma olin väiksekene", ukraina rahvaviis "Pääsuke" jt.).

Tuleb rääkida ka lastevanematega laste hääle tervishoiust. Näiteks tuleb läbi viia väike vestlus või teha lühike ettekanne lastevanemate koosolekul (näiteks teemal "Laste hääl ja selle hoidmine" või "Kuidas ja mida laulda lastega" jt.). Samuti võib paigutada lastevanematele määratud seinalehte või teadete tahvlile lühike artikkel sellel teemal. Vajaduse korral tuleb ka individuaalselt vestelda.

Õues võib laulda ainult kuiva, tuuletu, sooja ilmaga. Kuiva, kuid tuulise ilmaga võib laulda lastega näiteks varilas. Talvel peame jälgima, et lapsed õues ei laulaks ega karjuks.

Muusikalises tunnis laulmise ajal tuleb jälgida, et keha ja pea hoiak oleksid õiged, kuna sellest oleneb osaliselt ka heli hea kvaliteet. Lapsed peavad istuma sirgelt, käed süles, kuid mitte liiga pingutatult. Hingamist õpetame ettenäitamise teel, mitte aga seletuse kaudu. Laulmise ajal peab hästi avama suud. Peame jälgima, et lapsed õigesti anaksid edasi meloodia, et oleks hea diktsioon. Repertuaari valikul peab arvestama laste hääle ulatust, ealisi iseärasusi. Lapsed peavad koos alustama ja lõpetama laulu, ei tohi teistest lastest üle laulda.

Laulmise õpetamise sisu ja võtted

Lastele õpetame lihtsamaid laulmisoskuste elemente, valime jõukohase laulmisrepertuaari.

Muusikaline kasvataja peab selgelt ette kujutama laulu sisu, tema kunstilisi kujusid; selles väljendatud mõtteid ja tundeid, peab ära märkima esitamise iseloomu; mõtlema läbi muusikalised varjundid. Laulude esitamise iseloom peab vas-

tama nende kunstilistele kujudele. Muusikaline kasvataja peab teadma:

1. oskuste üldist iseloomustust;
2. täpset laulmisoskuste mahtu igas vanuserühmas;
3. programmilist repertuaari.

Laulmisel peab oskama õigesti ja puhtalt intoneerida meloodiat, s.t. laulda õigesti.

Laste harmooniline (kooskõlaline) laulmine oleneb:

1. kasvataja süstemaatilisest tööst laste muusikalise kuulmise arendamisel, hingamise kallal;
2. kasvataja oskusest valida repertuaari, mis vastab laste hääle ulatusele, eale;
3. lastekollektiivi organiseerimisest.

Laps peab laulma nii, et ei jää teistest maha ega lähe ette laulmise ajal, et helitugevuselt ei torkaks silma kollektiivses laulus; üheaegselt ja sujuvalt täitma muusikalisi varjundeid.

Laulmine nooremas rühmas

3-4-aastastel lastel on väike hääleulatus, lühike hingamine. Nad ei oska veel laulda kollektiivis ning ei valitse oma häält. Lapsi ei tohi sundida laulma, kuna see võib viia laulmise vihkamiseni. Tuleb äratada huvi laulu vastu (esitada laul ilmekalt, huvitavalt, kasutada näitlikku materjali, näit. mänguasju, käpiknukke jne.).

Lapsed peavad õppima laulma, hääldama sõnu selgesti, õigesti andma edasi meloodiat; laulma kogu rühmaga koos instrumendi saatel ja ka ilma, kuid kasvatajaga.

Peame õpetama lapsi laulma voolavalt. Erilist osa selle oskuse arengus etendab kasvataja meloodilise intonatsiooni puhtus ja täpsus, samuti õpitud laulude tihe kordamine lastega.

Tuleb saavutada, et lapsed laulmise ajal ei jääks maha üldisest tempost, ei läheks teistest ette, ei karjuks üksikuid sõnu. Eriti nooremas rühmas ollakse agarad demonstreerima kui hästi neil meelde jäi (näit. kui mõni sõna on juba meelde jäänud, püüab laps neid hästi kõvasti laulda,

et kasvataja kuuleks ja nii laulabki ta teistest üle).

Nooremas rühmas alustab laulu tavaliselt kasvataja ja seejärel laulavad kõik lapsed kaasa.

Muusikalised fraasid on lühikesed (mitte üle 2 takti). Tavaline taktimõõt on 2/4 ja tavaliselt lõpevad fraasid veerand- või poolelöögiliste nootidega (siis jõuavad sisse hingata). Laulude tempo ei ole eriti kiire, kuna lapsed ei saa väga kiiresti hääldada sõnu.

Laulmise juures kasutame liigutusi, mängulisi vorme. Teisel pooleaastal laulavad ka saateta (kasvatajaga), kuid mitte liiga palju laule, parem neid rohkem korrata. Saateta laulmine on sellepärast vajalik, et siis lapsed saavad laulda ka väljaspool muusikalisi tunde.

Hääleulatus nooremas rühmas on:

re' - si'

Nooremas rühmas õpitakse lastega laule: K.Oja "Ounake", M.Terri "Väike lipumees", R.Raikina "Lipuke", "Mesimumm", lastelaulu "Tibuke" jt.

Laulmine keskmises rühmas

Hingamine on sügavam, pikem. Peab jälgima, et laulu sisu oleks lastele arusaadav, samuti sõnade tähendused, et nad tunnetaksid teksti ilmekust. Õpetame laulma iseseisvalt klaveri saatena (saates peab selgelt kõlama meloodia). Kasulik on laulda saatena kasvataja abiga.

Muusikaline kasvataja peab:

1. õpetama lapsi laulma erineva iseloomuga laule (rahulikke, liikuvaid, marsilaule);
2. jälgima, et lapsed ei pingutaks ega karjuks laulmise ajal; süstemaatiliselt töötama sõnade selge hääldamise, meloodia õige edasiandmise kallal; andma lastele laulda lihtsamaid laule instrumendi saatena (kasvataja alustab);
3. õpetama lapsi alustama laule üheaegselt, laulma kasvatajaga ühes tempos, rütmiliselt õigesti esitama lihtsaid laule, laulma parajalt valjusti, vaikselt, vastavalt meloodia mõttele ja iseloomule.

Muusikalised fraasid pikemad. Aasta lõpuks peavad laulma keskmise rühma laule koos kasvatajaga ja noorema rühma laule iseseisvalt.

Diapasoon

re¹ - si¹

Keskmisses rühmas laulame näit.: N.Fomenko "Oktoobri-laul", M.Terri "Emakese sünnipäev", eesti rahvalaulu "Keramas" F.Zrno "Väike kalake", "Käoke" jt.

Laulmine vanemas rühmas

Vanema rühma lastel on juba enam arenenud lauluoskused. Oskavad ilmekamalt laulda, kuulata muusikat, teiste laste häält kollektiivses laulmises.

Harjutades lapsi puhtalt intoneerima arendab muusikiline kasvataja nende muusikalist kuulmist, maitset, pöörab nende tähelepanu laulu meloodilise helisemise ilmekusele ja ilule.

Suurendame nõudmisi laulu esitamise kvaliteedi suhtes.

Kasvataja peab:

1. jälgima, et lapsed esitaks iseloomult erinevaid laule ilmekalt;
2. õpetama lapsi laulma laulvalt, pikemalt, voolavamalt; kergelt, liikuvalt, vastavalt laulu iseloomule; ilmekalt ja selgelt hääldama sõnu lauludes; õigesti edasi andma meloodiat laulus; laulmise ajal muusikalise instrumendita annab tooni kasvataja ja alustab laulu lastega üheaegselt;
3. töötama selle kallal, et lapsed laulaks kogu rühmaga erinevates tempodes: liikuvast ja aeglases, kiirendades ja aeglustades, vastavalt laulu muusikalisele sisule; lapsed peavad oskama üle minna valjult helisemiselt vaiksemale ja vastupidi; laulma õpitud laule rütmiliselt õigesti.

Aasta lõpuks peavad laulma kogu rühmaga ja väikeste rühmadena põhirepertuaarist klaveri saatel kasvataja abita; mitu laulu laulma individuaalselt; keskmise rühma ja noorema rühma laule laulma muusikalise saateta.

Diapasoon:

re¹ - do²

Vanemas rühmas peaks lastele selgitama mõisteid: kõrged, madalad, pikad ja lühikesed helid ja õpetada neid eraldama kuulmise järgi; õpetada ära tundma meloodia liikumise suunda (üles, alla), eraldama kahte heli (kas on ühesugused või erinevad). Neid mõisteid aitavad kergemini omandada pildid, käe liigutused (näitame kõrgemaid ja madalamaid helisid). Kinnistamiseks on hea kasutada didaktilisi mängu.

Näiteks madalate ja kõrgete helide eraldamiseks: "Emalind ja pojad" (pilt - pojad istuvad madalamal oksal, emalind kõrgemal). Kasvataja laulab kõrgemalt, lapsed madalamalt, mingil häälikul. "Kassike". Tooli taga istub laps - kass. Teine laps tuleb tooli juurde, koputab. "Kass" vastab kas madalalt või kõrgelt "näu". Laps ütleb, kas oli suur kass või kassipoeg.

Lapsed peavad leidma oma metallofonil kasvataja poolt loodud heli.

Vanemas rühmas laulame näit.: P.Üllaste "Oktoobrira-kett", "Kiisu läks kõndima", "Nuku häällaul", M.Terri "Rahvaste sõprus", "Klu-klu" jt.

Laulmistegevuse organiseerimine, laste organiseerimine laulmiseks

Laulmistegevus koosneb 2-5 laulust (vastavalt rühmale). Alustame uuest laulust või lihtsamatest lauludest (näit. hääleharjutusest).

Tähtis on saavutada kontakt lastega ja õigesti organiseerida tund.

Laste paigutus laulmisel oleneb laste arvust. Kõik peavad nägema muusikalist kasvatajat ja vastupidi. Toolid ei tohi olla liiga tihedalt. Pikemad lapsed istuvad taga. Passiivsed lapsed ja kes hästi ei laula, paigutame ette istuma (klaverile ja kasvatajale lähemale). Klaver peab seisma nii, et kõrgem register oleks laste pool.

Lapsi tuleb muusikaliseks tunniks ette valmistada. Ruum tuleb hästi tuulutada, põrand tõmmata üle niiske lapiga. Kontrollime laste riietust, välimust (eemaldame kampsunid, sukad keerame alla, kontrollime nina, nägu jne.).

Tundi sisenevad lapsed olenevalt sellest, kuidas on tund planeeritud. Istuma peavad sirgelt, käed süles. Laste tähelepanu tuleb koondada, äratada huvi laulude vastu. Tegevusel peavad lapsed olema aktiivsed.

Laulmise ajal vahemärkusi ei tohi teha, vaid alles laulu lõppedes.

Uue laulu õpetamise meetodika

Enne uue laulu õpetamist lastele peab muusikaline kasvataja laulu ette laulma algusest lõpuni. Et laul jätaks sügavama mulje, haaraks lapsi ja ärataks huvi, peab kasvataja esitama laulu ilmekalt, kunstiliselt.

Mõnes laulus tuleb avada laulu sisu ja selgitada arusaamatuid sõnu. Mõnikord võib enne laulu esitamist teha lühikese sissejuhatus, mis juhib tähelepanu laulu sisule.

Võib kasutada näitlikku materjali, luuletusi jne. Kõik oleneb laste vanusest, laulust.

Uut laulu õpime istudes. Kuus õpitakse 2-4 laulu. Teksti ei tohi õppida eraldi viisist ja samuti ei õpita salmide kaupa (õpime terve laulu korraga).

Laulu õpitakse 6-8 tundi. Näiteks (tundide viisi):

1. Kuulamine.
2. Kuulamine ja sisu seletus (kasvataja laulab ette saateta, siis saatega).
3. Lapsed laulavad kaasa (1-2 korda).
4. Töö diktsiooni ja hingamise alal.
5. Töö heli alal.
6. Töö puhtuse alal.
7. Töö ilmekuse alal.
8. Kordamine.

Töö vormid laulmisel

Laulmine esineb mitmesugusel kujul: muusikalises tunnis, täiskasvanute laulu kuulamisel, liikumise saatena, laul vabade mängude ja teiste tundide ajal. Põhiliselt esineb muidugi muusikalistes tundides, kus lapsed õpivad programmis

ettenähtud laule ja laulmisoskusi. Sellega laieneb laste silmaring, areneb muusikaline maitse.

Kui lasteaias puudub muusikaline instrument, peab kogu muusikaline tund mõõduma laulu saatel.

Muusikalises tunnis laulab kasvataja lastega kaasa, eriti nooremas rühmas. Laulumängud viime läbi ainult laulu saatel.

Laste võimed on erinevad ja sellepärast tuleb neid hoolikalt jälgida ja kontrollida. Tööd tuleb läbi viia nii individuaalselt kui ka väikeste lasterühmadega.

Laul peab kõlama ka vabal ajal, mängude ajal ja teistes tundides. See kõik arendab laulmisvõimeid, hääleaparaati. Kasvataja peab lastes kasvatama armastust laulmise, muusika vastu.

MUUSIKA KUULAMINE

Muusika kuulamine esineb koolieelses eas nii iseseisva osana muusikalises kasvatuses kui ka lülitatuna muusikalistesse mängudesse ja laulmisse (enne uue laulu õppimist kasvataja laulab ette, lapsed kuulavad; enne tantsu või muusikalise mängu õppimist kuulavad saate muusikat). Ainult kuulamiseks kasutame raskemaid, keerulisemaid palu, laule, mida lapsed ei saa ise esitada.

Nõukogude heliloojad on palju kirjutanud lastele. Need palad kajastavad nõukogude rahva tundeid, armastust meie kodumaa vastu, meie loodust, nõukogude inimeste tööd, nõukogude laste elu. Lastele tutvustame ka klassikat ja rahvalaule, -muusikat. Sellega kasvatame armastust rahvaloomingu vastu.

Lapsed hakkavad armastama muusikat, omandavad kuulamisoskusi. Muusikaline kasvataja tutvustab lapsi sisult erinevate muusikaliste paladega, süvendab ja laiendab laste kujutlusringi ja kasvatab nende tundeid, arendab muusikalist taju, laste muusikalist maitset.

Lastele anname kuulata nii vokaal- kui instrumentaalmuusikat. Eriti tugevalt mõjub laste tunnetele vokaalmuusi-

ka tänu muusika ja kirjandusliku teksti ühtsusele.

Lastele on kirjutanud muusikat P.Tšaikovski, Schumann jt.; nõukogude heliloojad M.Krassev, M.Rauhverger, Gertšik jt.; eesti heliloojad G.Ernesaks, V.Kapp, A.Pärt, E.Arro, B.Kõrver jt.

Muusikalise kasvataja ees seisavad ü l e s a n d e d :

1. tutvustada lastele erineva sisu ja iseloomuga nõukogude muusikat, klassika parimaid teoseid, rahvamuusikat;

2. õpetada lapsi armastama muusikat, suhtuma temasse emotsionaalselt;

3. õpetada lapsi aru saama muusika sisust, eraldama pala iseloomu ja mõningaid väljendusvahendeid.

Töö muusika kuulamise alal allub kommunistliku kasvatus- eesmärkidele ja peab aitama kaasa lapse igakülgele arengule.

Programmiliste teadmiste ja oskuste iseloomustus

Lapsi tuleb õpetada muusikat kuulama, sellest aru saama; tuleb anda neile lihtsamaid teadmisi muusikast (mitmesuguse iseloomuga muusika mõistmine, mõningatest terminitest - marss, tants, hällilaul - ja üksikutest väljendusvahenditest arusaamine). Lastele selgitatakse, kes on "helilooja" (toome näiteid: Glinka, Tšaikovski, Kõrver jt.); mis nad on kirjutanud (peavad teadma neid palu, mida nad kuulavad); näitame nende portreesid. Selgitame, et muusikalist teost saab esitada erinevatel muusikalistel instrumentidel. Tutvustame ja näitame pille (klaver, viiul, akordion, kannel jne.).

Et kuulatud muusika jääks meelde, laseme palasid kuulata mitu korda.

Õpetamise võtete üldine iseloomustus

Töö metoodika muusika kuulamise alal määravad konkreetsed kasvatus- ja hariduslikud ülesanded, töö sisu, muusikaline repertuaar, laste vanus. Pala peab esitama lihtsalt, kuid ilmekalt, huvitavalt. Lapsi tuleb kuulamisel juhtida. Kasva-

taja selgitused olenevad pala sisust. Ta esitab küsimusi, annab selgitusi, vestleb, jutustab. See oleneb laste vanusest, arengu tasemest. Kuid siin peab kasutama ka laste teadmisi, ümbritseva elu, looduse vaatlemise tulemusi.

Kasutame ka näitlikke vahendeid, luuletusi, mänguasju (eriti nooremas rühmas).

Esikohal on alati muusikalise teose ilmekas esitus, teisel kohal selgitused, vestlused jne. (need ei tohi olla pikad!).

Muusika kuulamine nooremas rühmas

Nooremas rühmas anname kuulata laule, tantsu- ja mängumuusikat. Tuleb juhtida laste tähelepanu muusikale, kasvata neis oskust tähelepanelikult kuulata, kutsuda neis esile vastavad tunded. Muusika peab olema ere, rõõmus, kontrastne; seletused lühikesed, täpsed, emotsionaalsed.

Esimene etapp - laulude kuulamine saateta. Need laulud on väga lihtsad, kuid erineva iseloomuga (näit. mõni laul on rahulik, mõni lõbus, või kujutab mingit tegelast, näiteks kukke).

Teine etapp - laulud instrumentaalse eel- ja järelmänguga (lastele arusaadavam, huvitavam).

Kolmas etapp - instrumentaalne muusika. See on lühike, vormilt selge, ilmekas, kindla iseloomuga: lõbus, tantsu meeloodia, rahulik hällilaul või marsi muusika.

Noorema rühma laste kujutlused ja mõisted on piiratud, ei ole kuulamises kogemusi.

Kasvataja seletused on suunatud teose sisule. Muusika iseloomust on kõige parem rääkida seoses tema sisuga (näit. "Meie nukud tantsivad rõõmsalt, ka muusika on rõõmus, tantsumuusika").

Hästi mõjub lastele mänguasja (näit. nukk, "kukk". Lase- me kukena hällitseda). Mänguasju kasutame selleks, et äratada huvi muusika kuulamise vastu. Sellepärast ei maksa iga kord ühe ja sama pala kuulamisel näidata alati ühte mänguasja või pilti.

Kasutame ka mängulisi võtteid (näit. marsi muusika ajal marsivad kohal jne.).

Väga hea on enne kuulamist jälgida neid loomi või linde loomulikes tingimustes. Näit. enne laulu kuulamist linnukesest juhime jalutuskäigu ajal laste tähelepanu selle linu käitumisele (kuidas ta lendab, hüpleb, siristab jne.).

Kuulata laseme mitu korda ühte pala, et jääks paremini meelde, oleks arusaadavam.

Nooremas rühmas kuulavad lapsed näit.: R.Lätte "Marjule", A.Rutbah "Varblane", eesti lastelaulu "Kuts läeb karja", A.Karindi "Abiks olen emal" (1. salm) jt.

Muusika kuulamine keskmises rühmas

Siin on töö muusika kuulamise alal juba süstemaatilise ja omandab iseseisvama osa. Kuulatakse veel peamiselt laule. Lapsed peavad oskama rahulikult istuda, tähelepanelikult kuulata muusikat. Siin kasutame teoseid, mida lapsed ei hakka ise esitama. Tuleb lastele meelde tuletada, et seda muusikat nad ainult kuulavad (sel juhul, kui nad hakkavad liigutusi tegema).

Lapsed kuulavad laule saatega ja ilma; lühikesi, sisu poolest lihtsaid instrumentaalpalu; õpivad ära tundma laulu klaveril esitatava eelmängu, viisi järgi või sõnadeta lauluna.

Vestlused, võrreldes seletusega, mööduvad laialdasemas vormis (kasvataja mitte ainult ei seleta, vaid esitab lastele ka küsimusi).

Kasutame ka pilte, kuid peab jälgima, et need annaksid edasi samu kujusid, sündmusi, millest on juttu instrumentaalpalas või laulus.

Endiselt on peamiseks meetodiks muusikalise teose ilmekas esitus.

Keskmises rühmas kuulatavatest paladest ning lauludest võiks nimetada: Ü.Vinter "Koer Muki", V.Rebikov "Karu", M. Krassev "Laul Leninist", G.Ernesaks "Rongisõit", R.Schumann "Julge ratsanik", eesti rahvalaul "Laps ja tuul" jne.

Muusika kuulamine vanemas rühmas

Vanemas rühmas püüavad lapsed juba iseseisvalt väljendada oma muljeid ja on võimelised kuulama pikemaid muusikalisi teoseid.

Tuleb õpetada eraldama ja nimetama: muusikaliste teoste iseloomu (rõõmus, kurb); marssi, tantsu, hällilaulu; tempot (aeglane, kiire, kiirendatud, aeglustatud); kõla tugevust (vali, vaikne); helisemise kõrgust (kõrge, madal); ära tundma: aasta jooksul õpitud laule (mängituna instrumendil või meloodia järgi, laulduna sõnadeta); tuttavaid instrumentaalpalu. Peavad teadma, kes on helilooja, mis ta teeb; mõningate heliloojate nimesid, nende heliteoseid.

Peab kättesaadavas vormis viima laste teadvuseni muusikalise kuju arengu, seletades mitmesuguseid ilmekuse vahendeid, mis annavad edasi seda arengut.

Ei tohi kunagi anda teose täielikku analüüsi ühel tunnil, vaid igal järgneval tunnil uusi teadmisi, täpsustada varem saaduid.

Vanemas rühmas võime anda lastele kuulata näit.: eesti rahvaviisi "Mutionu pidu", "Minu vanaema", P.Tšaikovski "Häige nukk", "Uus nukk", "Lõokese laul", M.Härma "Kui ma olin väiksekene", R.Päts "Täp kooliteel", A.Pärt "Liblikas (I osa)", L.Šulgin "Lenini pilt", B.Körver "Rahvaviis" jt.

LIIKUMINE MUUSIKA SAATEL

Lapsel on juba varasest eest vajadus liikuda ja mängida. Suurem osa muusikalisest tunnist lasteaias ongi pühendatud liikumisele muusika järgi. Muusikaliste mängude kaudu tutvub laps mitmesuguste elualadega, loodusnähtustega jne. ning laiendab sellega oma silmaringi. Ta õpib kuulama muusikat. Muusikalises tunnis kasutatavad mängud on:

- 1) süleelised (võistlusmoment toimub peale muusika lõpu);
- 2) süleeta (võistlus lõpeb koos muusikaga);
- 3) laulumängud (liigutusi dikteerib tekst).

Tantsudes tutvuvad lapsed mitmesuguste liigutustega.

Tantsud on järgmised:

1) vabatants (laps õpib kasutama tuttavaid liigutusi).

Nendes tantsudes kasvataja näeb, milliseid liigutusi on lapsed omandanud ja kuidas nad oskavad neid seostada muusikaga;

2) kindlaksmääratud liigutustega tants. Seda õpetab kasvataja. See laiendab laste liigutuste tagavara. Areneb kollektiivsuse tunne, kuna kõik lapsed tantsivad kaasa. Lapsed peavad meelde jätma liigutuste järjekorra;

3) kombineeritud tantsud, kus osa liigutusi on määratud, osa tantsitakse vabalt;

4) matkiv- ehk masstants. Kasutatakse pidude ajal. Kasvataja näitab tantsu korra ette ja lapsed tantsivad järgi. See tants peab olema lihtne.

Harjutused. Siin jääb ära võistlusmoment. Tähelepanu tuleb pöörata programmilisele ülesandele. Harjutusena võib võtta mõne tantsusammu õppimise.

Mänge, tantse, harjutusi võib saata instrumendil, kuid ka lauluga, kuid muusika peab vastama harjutusele.

Muusika saatel liikumise sisu ja vahendid

Muusikalises tunnis õpetame lapsi liikuma muusika saatel vastavalt muusikale ja tema elementidele. See toimub muusikaliste mängude ja tantsude protsessis. Liigutused peavad olema kooskõlastatud muusikaga. Nooremas rühmas on lapsed võimalised eraldama väga kontrastset muusikat ("linnuke lendab" - kerge muusika; "magab" - vaikne, rahulik hällilaulu sarnane). Vanemad lapsed on aga suutelised juba paremini edasi andma kõlajõudu, rütmi, tempot, registrit. Süžeelistes mängudes jäljendavad lapsed mõnda tegelast. Kasvataja õpetab liigutusi kooskõlastama ka muusika vormiga, näit. aeglase muusika puhul liiguvad lapsed aeglaselt, ja vastupidi. Muusikat kasutame jooksu, marsi, hüplemise ning mõningate harjutuste, imiteerivate liigutuste saatena.

Suur tähtsus on muusika valikul. Muusika peab olema jõukohane sisult, ilmekas, lihtne, emotsionaalne, mitmekesine. Kasvataja peab õpetama lastele programmis ettenähtud oskusi.

Muusikaliste mängude tähtsus ja ülesanded

Mängul on väga suur tähtsus. Makarenko pidas head laste mängu võrdseks täiskasvanute hea tööga.

Muusikalistes mängudes annab muusika liikumisele erilise väljenduslikkuse. Spetsiaalsed muusikalised mängud ja tantsud annavad võimaluse mõjutada tundeid, süvendada laste teadmisi nõukogude inimeste elust, tööst, loodusest; aitavad kasvatada lastes õiget suhtumist ümbritsevasse, kasvatavad kollektiivsuse tunnet, vastutustunnet oma ning seltsimeeste käitumise eest.

Mängus ja tantsus on laps asetatud tingimustesse, kus ta peab näitama otsustavust, initsiatiivi, aktiivsust, leidlikkust. Muusika aga parandab laste liikumist, koordinatsiooni, rütmikust, rühti. Mida aktiivsem, emotsionaalsem, teadlikum on laste muusikaline tajus, seda ilmekamalt ta liigub, tantsib (annab edasi mängu kuju), ühesõnaga liigub paremini.

Ülesanded on järgmised:

1. peab õpetama liigutusi (tantsus, mängus, harjutustes) kooskõlastama muusikalise teose iseloomuga;
2. arendama liigutuste täpsust, väljenduslikkust, puhust, rütmikust;
3. õpetama mängima muusikalisi mänge, laulumänge, tantsu.

Liikumine muusika saatel nooremas rühmas

Aasta alguses on lapsed väheaktiivsed ja sellepärast on neid raske lülitada kollektiivi. Nad ei oska veel koos mängida.

Laulud, muusika, mäng, tants loovad erksa, rõõmsa meeleolu ja soodustavad laste liitumist ühtseks pereks, samuti aktiveerib neid. Lapsed peavad muusikalistes mängudes arvestama ka muusikaga. Viies läbi muusikalisi mänge ja tantse erineva muusika saateil areneb lastel tajus, huvi ja armastus muusika vastu ning nad õpivad liikuma kooskõlas muusikaga.

Programmilised oskused

Peamine nõue - õpetada lapsi liikuma kooskõlas muusika

iseloomuga, laulumängudes aga vastavalt laulu sisule. Kui tekitab huvi mängu vastu, tekib huvi ka muusika vastu. See huvi aitab eraldada muusika iseloomu. (Näit. kiire muusika - "linnud lendavad", rahulik - "magavad").

Järk-järgult suunab kasvataja lapsi kahe muusikalise teose (iseloomult teravalt kontrastse) eraldamisele ja tajumisele (omandamisele). Näit. muusikalised mängud "Auto ja varblased", "Jäneseid ja metsavaht" jne.

Kasvataja juhib laste tähelepanu muusika algusele ja lõpule. Lapsed peavad õppima iseseisvalt muutma liigutusi vastavalt muusika iseloomule ja mängu sisule. (Näit. autot, rongi võib jäljendada mütsuva sammuga, jänest - koosjalu hüplemisega jne.). Süžee paremaks edasiandmiseks õpetame lastele imiteerivaid liigutusi (näit. karu kõndi, jänese hüplemist, linnu lendamist jne.).

Tantsudes kasutame lihtsaid liigutusi (koputamine ühe ja mõlema jalaga vaheldumisi, keerutamine üksi ja kahekesi, kätest kinni hoides; kätega plaksutamine, käelabaga lehvitamine, käte pöörded, jalgade etteasetamine).

Peab õpetama lapsi õigesti kõndima (hoides keha sirge) nii aeglaselt, parajas kui ka kiires tempos, jooksmata kergelt varvastel; hüppama põlvi kõverdades, kergelt, hüpelda kahel jalal paigal seistes; moodustama ringi ja vabalt ringi liikuma ning orienteeruma ruumis; oskama enda liigutusi kooskõlastada teiste laste liigutustega.

Aasta lõpuks peavad lapsed oskama aasta kestel õpitud tantsu, mängu.

Muusikalised mängud ja tantsud

Mängu sisu kooskõlas vastava muusikaga dikteerib liigutuste suuna ja ülesehituse (näit. joostes "linnukestena" õpivad lapsed liikuma "parvena" või läbisegi, laiali; mõned mängud aitavad lastel istuda toolidele, meeles pidada rühma kohti (näit. "majake", "urg", "pesa", "kodu").

Mängud peavad olema lastele lähedased, muusika olgu lihtne, arusaadav, kontrastne (näit.: tants ja häällaul). Tuleb arvestada laste vanuse iseärasusi. Liikumine peab vahel-

duma puhkusega.

Liikumine tantsudes toimub lihtsa meloodia saatel. Hea, kui salm ja refrään on erinevad. Mõningaid liigutusi võib kasutada lihtsalt harjutusena (need kannavad mängulist iseloomu - lapsed hüppavad nagu jänessed). Tantsudes võib kasutada mänguasju (nukud), lippe, linte, rätikuid.

Tähelepanu tuleb pöörata argadele, vähese aktiivsusega lastele, püüda kaasa tõmmata kõiki lapsi.

Õ p e t a m i s e v ò t t e d

Nooremas rühmas kasutame mänguvorme, samuti näitlikku materjali. Olenevalt sisust muutuvad õpetamise võtted. Soov liikuda juhib lapse tähelepanu muusika iseloomule ja sellele, kuidas seda liigutust edasi anda. Lapsed hakkavad liikuma muusika järgi.

Lapsi ei tohi kiirustada, vaid peab andma neile aega. Lastesse tuleb nii suhtuda, et neil tekiks soov teha paremini.

Järk-järgult muutub mängude sisu keerulisemaks, kusjuures üht ja sama mängu võib esitada mitmes variatsioonis.

Enne muusikalise mängu õpetamist jutustab kasvataja lühidalt selle sisu ja siis tutvustab lapsi muusika ja lauluga. Nende tähelepanu juhitakse sellele, missugused tegevused mängus toimuvad muusika saatel ja kuidas need muutuvad vastavalt muusika iseloomu muutusele. Mõnikord toimub mängu seletus laulu või muusika saatel.

Selleks, et lapsed muusikalistes mängudes õigesti annaksid edasi vastavaid kujusid, võib näidata näit. kuidas sõidavad autod, kuidas hüppavad varblased.

Mõnes mängus mängib kasvataja ainult algul lastega kaasa, teistes - täidab mängujuhi osa.

Tantsu õpitakse eeskuju järgi. Kasvataja tantsib kaasa. Laulumängudes laulab kasvataja ise laulu, mille saatel lapsed mängivad. Hiljem lülituvad ka lapsed laulmisesse.

Liikumine muusika saatel keskmises rühmas

Keskmises rühmas on suuremad nõudmised liikumise suhtes. Lapsed peavad täpselt täitma ülesandeid, teadlikult parandama

oma vigu. Kasvataja kutsub lastes esile kujutlusvõime, vaatlusvõime, arendab nendes initsiatiivi ja iseseisvust ülesannete täitmisel; süvendab ettekujutusi ja teadmisi, mis laps saab rühmas; kasvatab armastust muusika vastu.

Programmilised oskused

Liigutused peavad olema kooskõlas muusikaga, rütmilised. Tutvustame lihtsate väljendusvahenditega, lapsed teevad vastavaid liigutusi. Lapsed peavad kiiremini reageerima muusikale. Laulumängudes kasutame imiteerivaid liigutusi. Lapsed õpivad liikuma läbiseigi, ringis, muutma ringi suureks, liikuma paaridena. Võib õpetada ka ristkäevõtet.

Aasta lõpuks peab laps:

- 1) tajuma muusikat ja kooskõlastama liikumist muusikaga;
- 2) muutma liikumist vastavalt tempo, dünaamika (valjus-
ti, vaikselt), registri (kõrge, madal helisemine) muutumisega, laulumängudes edasi andma teksti, melodiat;
- 3) kasvataja abita vabalt ja õigesti esitada muusika saatel aasta jooksul läbivõetud mänge ja tantsu.

Muusikalised mängud ja tantsud

Temaatika on mitmekesisem. Süžee on laialdane, tegevus detailne. Muusika on keerulisem nii iseloomult kui ka ilmekuselt, vormilt. Olenevalt nendest tingimustest muutub ka mäng. Mängudes esinevad võistlusmomentid.

Tantsud on vabad ja kindlaksmääratud liigutustega, muusika mitmekesine. Kasutame ka vennasrahvaste muusikat.

Õpetamise võtted

Keskmise rühma lapsed on aktiivsed ja seda tuleb rakendada. Neil on juba teatud oskused. Kasvataja peab olema nõudlikum ülesande täitmisel. Siin on erinev mängude, tantsude õpetamine. Kasvataja mängudest osa ei võta, ainult, kui vaja, annab juhtnööre. Uute tantsude puhul teeb sissejuhatuse.

Kasvataja peab seletama ja ka muusikat esitama ilmekalt. Lapsed peavad aru saama muusikast. Töö käigus kasvataja parandab lapsi. Liigutused ja muusika peavad olema kooskõlas. Va-

hete-vahel võib välja kutsuda lapse, kes teeb paremini. Tuleb kaasa haarata väheaktiivseid. Olenevalt muusikast muutuvad õpetamise võtted. Mõnikord kasvataja tutvustab sisu, siis muusika ja liigutustega. Teine kord aga: muusika, sisu, liigutustega, lülitub lastega mängu, selgitab üksikult ja annab lastele iseseisvuse. Liigutused peavad olema kerged, kooskõlas muusikaga. Edaspidi juhib kasvataja tähelepanu vigadele.

Tuttavaid mängu korratatakse. Harjutused on suunatud programmiliste nõuete täitmisele.

Tantsude puhul tuleb arvestada liigutuste vastavust muusikale. Näit. ei ole mõeldav niisugune asi, et võetakse vene tantsuviis ja pannakse juurde eesti rahvatantsu sammud. Keskmises rühmas lapsed õpivad juba temaatilisi-, paaristantsu. Enne uue tantsu õppimist kuulatakse melodiat. Kaheosalise tantsu puhul valida nii, et muusika ei oleks kogu aeg ühesugune. Alguses tuleb lastele esitada k o g u tants, siis alles tantsivad lapsed, kasvataja parandab liigutusi, juhib tähelepanu muusikale. Vahest võib enne õpetada selgeks ühele paarile. Uut sammu peab õpetama e n n e tantsu õpetamist (eelmistel muusikalistel tundidel).

Liikumine muusika saatel vanemas rühmas

Vanemas rühmas kasvataja kinnistab laste teadmisi ja oskusi, valmistab lapsi ette üleminekuks kooli.

Lapsed täidavad kollektiivselt mitmesuguseid ülesandeid, püüavad teha kõike paremini, neis areneb seltsimehelikkus. Individuaalsed ja grupilised ülesanded arendavad lastes initsiatiivi, loomingulist aktiivsust.

Suuremat osa (võrreldes keskmise rühmaga) hakkavad etendama harjutused, tantsud.

Mängud on mitmesugused. Levinenumad on liikumismängud (võistlusmoment või püüdmine on peale muusika lõppemist). Mängudesse on tihti lülitatud tants või marss. Süžeeiga mängudes on laste tähelepanu suunatud tegevusele, ei pea alati olema võistlusmoment.

Tantsud peavad olema jõukohased lastele. Kasutame: galoppisammu, polkat, jala asetust kannale, varbale; kaera-jaani

sammu, rahvatantsu elemente, vahetus-, rõhksammu. Asendid on mitmesugused. Liikumised edasi- ja tagurpidi.

Aasta lõpuks peavad oskama liikuda:

1) kooskõlas muusikaga;

2) kooskõlas muusika osadega, kõla tugevusega, tempo kiirenduse, aeglustuse, staccato, legatoga. Kasutatakse mitmesuguseid käte liikumisi, plakse;

3) lapsed peavad oskama mängida ja tantsida aasta jooksul õpitud muusikalisi mängu, tantse, harjutusi.

MUUSIKALISED TUNNID LASTEAIAS

Töö vormid

Muusikalise kasvatuspeamiseks töövormiks lasteaias on kohustuslik muusikaline tund. Selles tunnis viib kasvataja läbi rühma kõigi lastega süstemaatiliselt ja planeeritult muusikalise kasvatuspea. Lapsed omandavad laulmise ja liikumise oskusi, täpsustub nende ettekujutus muusikast. Organiseeritus, oskus täita muusikalisi ülesandeid arendavad lastes niisuguseid omadusi, nagu tähelepanu, mälu, tahtejõud, aktiivsus, initsiatiiv, distsiplineeritus.

Lasteaias viiakse läbi ka individuaalset tööd üksikute lastega ja väikeste rühmadega. Seda tööd teostatakse vajaduse järgi.

Laulud ja muusika peavad helisema mitte ainult muusikalistes tundides, vaid ka igapäevases elus, laste loovmängus, jalutuskäikudel, teistes tundides. Selleks peab olema lastel laulude tagavara. Aasta alguses peaks õpetama lastele sünnipäevalaulu, mida saaks laulda rühmas laste sünnipäevade puhul (näit. R.Päts "Sünnipäevaks").

Marsilaulu läheb vaja jalutuskäikudel, võimlemistundides, hommikvõimlemisel (näit. A.Lõbin "Kevademarss", M.Rauhverger "Kehakultuurlaste marss", L.Kõlar "Meie marsisamm", M. Terri "Väike lipumees" jt.). Tüdrukud armastavad mängida nukudega ja siin oleks vaja ka hällilaulu või töölaulu (näit. P.Üllaste "Nuku hällilaul", läti rahvaviis "Hällilaul", V.Ma-

sing "Väike ema", P.Üllaste "Pesupäev" ja "Küpse, küpse kakukene" jt.). Poistele meeldivad laulud autodest, lennukitest, ehitustöödest, kosmonautidest ja sellepärast peaks ka selleteemalisi laule õpetama (näit. P.Üllaste "Ehitame maja", L.Kõlar "Kosmonaudid" ja "Tahan saada lenduriks", V.Krasjeva "Noor ratsamees" jt.).

Peod, mängupeod ei ole mõeldavad muusikata, lauluta.

Kui kõiki neid seisukohti ja nõudmisi täita, saavutame muusikalise kasvatuses ülesannete plaanilise ja mitmekülgse teostamise.

Muusikalise tunni sisu

Muusikalised tunnid toimuvad kaks korda nädalas igas vanuserühmas. Nendes tundides viiakse läbi süstemaatiline töö programmilise materjali omandamiseks. Muusikalises kasvatuses on ette nähtud kolm osa: laulmine, kuulamine, liikumine. Vastavalt igale osale on määratud muusikaliste teadmiste ja oskuste maht, mida kasvataja peab õpetama ühele või teisele rühmale ning kindlustama selle omandamise. Programmilisi teadmisi, oskusi muusikalistes tundides peab täitma järjekindlalt ja süstemaatiliselt.

Iga tund tuleb planeerida. Õppides uusi laule, mänge, kinnistades ja korrates läbivõetud materjali saavutab kasvataja järk-järgult programmiliste nõudmiste täitmise (näit. esimesel tunnil kasvataja esitab uue laulu, pöörates siinjuures laste tähelepanu muusika iseloomule. Teisel õpetab lapsi laulma; jälgib, et õigesti esitataks meloodia jne.).

Materjali läbivõtmisel muusikalistes tundides peab kasvataja püstitama enda ette kindlad ülesanded oskuste õpetamisel, muidu kinnistuvad vead, mida hiljem on raske parandada.

Kasvataja peab kogu aeg jälgima laste muusikaliste võimete arenemist.

Muusikaliste tundide iseloom erinevates vanuserühmades muutub. Nooremas rühmas viiakse muusikalisi tunde läbi peamiselt mängu vormis, millesse on sisse viidud nii laulmine, mängud kui ka tantsud. Keskmised ja vanemad rühmad peavad õiges-

ti, täpselt täitma nende ette seatud ülesanded. Tuleb saavutada, et iga laps omandaks kogu ettenähtud materjali.

Muusikalised tunnid võimaldavad lapsi igakülgselt muusikaliselt arendada. Arenevad muusikalised võimed, omandatakse mitmesuguseid oskusi.

Muusikalise tunni ülesehitus

Tunni ülesehitus omab suurt tähtsust. Tuleb tingimata läbi mõelda tunni algus, käik, näitlik materjal. Laste tähelepanu peab olema koondatud algusest peale. Kasvataja peab jälgima, et kõik lapsed teda näeks ja kuuleks.

Tunni ülesehitus on järgmine.

1. Tundi võib alustada mitut moodi. Näiteks kui enne muusikalist tundi oli liikuv tegevus, siis lapsed sisenevad ruumi ja istuvad toolidele. Kui aga enne oli rahulik tegevus (lapsed joonistasid või kuulasid juttu), siis sisenedes ruumi sooritavad kas imiteerivaid liigutusi või tantsivad lihtsat tantsu. Eesmärk: organiseerida kollektiiv ja suunata tähelepanu programmiliste oskuste täitmisele.

2. Kui plaanis ei ole uut laulu, siis kuulame muusikat.

3. Järgneb laulmine. Mõnikord võib võtta väikese motiivi või hääliku hääle lahtilaulmiseks (näit. ku-ku (väike tert) "Maie! Kus sa oled?". Võtame mitmes kõrguses). Kuna viimasel ajal pööratakse erilist tähelepanu puhtale intoneerimisele, siis selle saavutamiseks on väga hea kasutada hääleharjutusi.

Uue laulu laulame ette ja õpime ning siis asume tuttavate laulude kordamise juurde.

4. Liikumine muusika saatel (muusikalised mängud, tantsud, laulumängud).

Tund peab lõppema nii, et lapsed lahkuksid rahuldatusena ja rahulikena.

Muusikalise tunni õigeks organiseerimiseks on tarvilik täita järgmised tingimused.

Tunniks peab olema eraldatud saal või suur tuba. Suvel - õues mänguväljakul, murul. Ruum peab olema puhast, enne tundi peab põrandad tõmbama üle niiske lapiga (muru - kasta).

Ruumis ei tohi olla üleliigseid asju, kuna need segavad liikumist. Peab olema muusikaline instrument (klaver, akordion või rahvapill). Kui see puudub, möödub tund kas grammfoni või kasvataja laulu saatel.

Peavad olema laste toolid (väljas - pingid), millel lapsed istuvad tunni ajal. Toolide suurus peab vastama igale vanuserühmale. Tunni läbiviimiseks on vajalikud veel trumm, kelle, tamburiin, pallid, lipukesed, lindid jne. Need asjad peavad asuma kas kapis või vastaval riulil. Laste riietus peab olema mugav, et ei takistaks liigutusi, jalas sussid.

Muusikalised tunnid nooremas rühmas

Noorema rühma lapsed alles õpivad elama kollektiivis, laulma, mängima. Tuleb juhtida laste tähelepanu muusikale, äratada neis huvi, kutsuda esile soovi laulda, kuulata muusikat, liikuda selle saatel. Lapsed omandavad lihtsaid muusikalisi oskusi. Kõik kolm liiki (laulmine, kuulamine, liikumine) on omavahel tihedalt seotud.

Aasta alguses viime esimesed muusikalised tunnid nooremas rühmas läbi instrumendita, rühmatoas, hiljem lülitame sisse klaverisaated. Kuid ka hiljem viime osa tunnist läbi instrumendita.

Ei maksa ühes tunnis anda suurt repertuaari ja palju erinevaid ülesandeid. Igas tunnis lauldakse 2-3 laulu, kuulatakse kasvataja poolt esitatavat laulu või pala, mängitakse, tantsitakse. Korratavad ülesanded vahelduvad uutega. Osa uusi ülesandeid moodustavad keerukamaks muudetud vanad ülesanded (näit. lisame mingisuguse uue liikumise jne.).

Tunni viime läbi mängu vormis. Kasvataja peab hästi tundma kõiki lapsi, nende iseärasusi, et järk-järgult neid lülitada üldistesse tegevustesse.

Mänguasja sissetoomine valmistab lastele rõõmu, soodustab huvi äratamist tunni vastu.

Võttes läbi uut materjali kasutame näitlikkust. Jäljendades kasvatajat hakkavad lapsed õigesti esitama laulu ja iga-suguseid liigutusi. Kasvataja näitab, kuid lülitub ka aktiivselt mängu, täites üksikuid "osi". Tunni läbiviimisel ei tohi

rutata. Tuleb korrata ülesandeid ja muusikalist materjali, et lülitada tegevusse ka vähemaktiivseid lapsi. Materjali kordamisel tuleb eriti põhjalikult läbi mõelda tunni metoodika.

Tuleb anda lastele huvitavaid ülesandeid (näit. sõita ratsa; kõndida lipukesega). Sel juhul on lapsed ka üksikult (individuaalselt) nõus täitma ülesannet.

Tunni ülesehitus oleneb õpetamise ülesannetest antud tunnis, muusikalisest repertuaarist. (Näit. mängida neile tuttavat laulu. Lapsed tunnevad ära, kuulatavad, nimetavad. Võib näidata mänguasja jne.)

Laulmist ja liikumist peab vaheldama nii, et üks täien- daks teist, et oleks ühendatud ühe sisuga.

Tunni pikkus oleneb antud tunni programmilise materjali sisust, laste vanuse iseärasustest, sellest, kui aktiivselt lapsed lülitusid tundi, tema organisatsioonist. Ligikaudne muusikalise tunni pikkus on 15-18 minutit.

Muusikalised tunnid keskmises rühmas

Siin on lapsed liikuvamad ja aktiivsemad kui nooremas rühmas ja sellepärast tuleb neid lapsi õpetada juhtima aktiiv- sust. Kasvab iseseisvus, kuid ei ole veel täielikku kannatlik- kust, tähelepanu püsivust.

Kõik muusikalise kasvatuselise liigid omandavad enam iseseis- vat tähtsust. Opetamist viime läbi kõikides liikides ühtla- selt.

T u n n i l ä b i v i i m i s e m e t o o d i k a

Tunni edu otsustavad: materjali valik, õnnestunud metoo- dilised võtted, kasvataja toon, tema suhtlemine lastega.

Suurt tähtsust omab kasvataja ettenäitamine, samuti ka üksikute laste ettenäitamine (kes on hästi omandanud). Lap- sed harjuvad kuulama ja vaatama mitte ainult kasvataja esitust, vaid ka oma kaaslaste esitust.

Kasutame ka mängulisi võtteid.

Tähtis osa on kasvataja sõnalistel seletustel, juhendi- tel (näit. õppides uut tantsu võib kasvataja esitada muusika-

list teost, mängides teistkordselt jutustab, mis selle muusika järgi tantsus tuleb teha).

Juhendites tuleb ära näidata, kuidas tuleb esitada üht või teist ülesannet.

Keskmisses rühmas viime läbi põhjalikumalt tööd laulmise ja liikumise kvaliteedi alal.

Püsivama huvi alalhoidmiseks lastel ülesande täitmisel on vaja otsida mitmesuguseid erinevaid meetodilisi võtteid.

Valmistudes tunniks tuleb varakult ära märkida meetodilised võtted, mis kindlustavad materjali efektiivsema omandamise.

Kasutame nalju, mänguasjade, piltide näitamist; kutsume ette laulma, tantsima üksikuid lapsi jne.

Muusikalise tunni kestvus keskmisses rühmas on 18-20 min.

Muusikalised tunnid vanemas rühmas

Vanema rühma laste silmaring on laiem kui keskmisses rühma lastel, neil on juba teadmisi ümbritsevast elust. Ülesannetesse suhtuvad teadlikumalt, kasvab aktiivsus.

Kasvataja peab lapsi ette valmistama kooliks.

Tunnis peab jälgima oskuste arengu järjekindlust programmi kõigis 3 osas. Tuleb arendada laste oskusi igakülgselt. (Näit. laulu õpetamisel täpsustame melodiat, diktsiooni.) Samal tunnil õpitakse tantsulligutusi. Sel puhul lisab kasvataja täpsed ülesanded. Järgmisel tunnil töötame sama tantsuga, kuid nõudlikumalt.

Kasvataja näitab ette ainult üksikuid võtteid, raskemaid momente, parandab ja selgitab tantse, laule. Vanema rühma lapsi huvitab juba esitamise kvaliteet. Tuleb ergutada vähemaktiivseid lapsi. Samuti võib rakendada paremaid (tublimaid) lapsi nõrgemate abistamiseks. Väga tähtis on individuaalne lähenemine, õigeaegne abi lapsele. Vanema rühma tunni pikkus on 25-30 min.

Muusikaline tund ühekomplektlises lasteaias

Siin on lapsed 3-7 aastani. Tund peab olema nii üles ehitatud, et haaraks kõiki lapsi. Tunni programmiline sisu oleneb rühma koosseisust. Kui näiteks suurem osa on 5-aastased, tuleb aluseks võtta keskmise rühma programm. Kasvataja valib enamusele, samuti üksikutele alagruppidele jõukohast materjali.

Andes enamusele jõukohast materjali määrab kasvataja keerukamad nõudmised üksikutele vanematele alagruppidele ja lihtsustab materjali noorematele. Nii on see laulmises ja ka liikumises. Vanemate laste tantsudes püüab kasvataja saavutada liigutuste täpsust.

T u n n i m e t o o d i k a

Muusikalises tunnis tuleb jaotada lapsed alagruppidesse vanuse järgi. See võimaldab igas alagrupis omandada materjali (näit. vanemad laulavad, nooremad kuulavad). Võivad liikuda nooremad ja vanemad lapsed koos (paaris). Sel juhul on vanem eeskujuks nooremale.

Tunni ülesehitus:

- 1) üksikud alagrupid tegutsevad kordamööda;
- 2) enam süvendatud töö vanemate lastega.

Individaalne töö ja töö väikeste lasterühmadega

Individaalsetel tegevustel saame põhjalikumalt tutvuda iga lapse võimetega, neid õigesti arendada, aktiveerida arglikumaid; aidata kiiremini uutel lastel lülituda kollektiivi. See töö süvendab laste teadmisi ja oskusi. Neid tegevusi viib läbi nii muusikaline kasvataja kui ka rühmakasvataja.

Planeerides muusikalist tundi määrab muusikaline kasvataja kindlaks lapsed, keda on vaja aidata ja jälgida kollektiivse tegevuse ajal.

Kui individaalne tegevus toimub vabal ajal võib kasvataja lasta laulda mõnda laulu, arvestades lapse häälelisi omadusi, võimeid.

Tegevuse sisu ja repertuaari valiku määrab ülesanne, mille me püstitame antud individuaalse tegevuse planeerimisel.

Individuaalne töö viiakse läbi siis, kui laps on puudunud ja on rühmast maha jäänud, samuti uute lastega. Kui lapse muusikalised võimed on vähesed, on töö pikaajalisem. Ka individuaalne töö planeeritakse. Märgitakse ära tulemused.

Individuaalne tegevus iga lapsega kestab mitte üle 5-8 minuti.

Tegevused väikeste lasterühmadega toimuvad samuti, kuid siin kasvataja õpetab niisuguseid oskusi, mis nõuavad kollektiivset lahendust.

Muusikalise kasvataja ja rühmakasvataja ülesanded lasteaia muusikalises kasvatuses

I Muusikalise kasvataja ülesanded.

1. Vastutab muusikalise kasvatuses eest lasteaias.
2. Planeerib ja viib läbi kohustuslikud muusikalised tunnid iga vanuserühmaga.
3. Töötab vajaduse korral lastega individuaalselt või väikeste rühmadega.
4. Koostab kvartaliplaani. Esitab poolaasta ja aasta aruande.
5. Abistab ja juhendab rühmakasvatajat muusikalise kasvatuses küsimustes. Viib läbi konsultatsioone metoodilistes küsimustes ja praktilise materjali õppimises. Kooskõlastab oma tööplaani rühmakasvataja tööplaaniga.
6. Valmistab ette ja viib läbi mängupeod ja peod.
7. Tutvustab lastevanematele laulurepertuaari (näit. paigutab teadete tahvlile uute laulude sõnad), teeb ettekan- deid, viib läbi vestlusi kas lastevanemate koosolekul või individuaalselt.
8. Täiendab pidevalt poliitilisi, pedagoogilisi ja me- toodilisi teadmisi.

II Rühmakasvataja ülesanded.

1. Vastutab kasvatustöö ja distsipliini eest rühmas.

2. Võtab osa muusikalistest tundidest. Kasvataja osa tunnis oleneb laste vanusest, programmistest ülesannetest (näit. nooremas rühmas kasvataja laulab, tantsib ja mängib kaasa. Vanemas rühmas aga jälgib, abistab, parandab vajaduse korral, jälgib distsipliini).

3. Viib muusika laste igapäevasesse ellu. Kasutab muusikat ka teistes tundides.

4. Kooskõlastab oma tööplaani muusikalise kasvataja tööplaaniga.

5. Abistab muusikalist kasvatajat mängupidude ja pidude ettevalmistamisel. Täidab peojuhi osa.

Muusikalise kasvataja puudumisel viib kogu muusikalise kasvatuse läbi rühmakasvataja.

Muusikalise tunni konspekt nooremas rühmas

T u n n i e e s m ä r k

1. Uue laulu "Lipuke" (R.Raikina) tutvustamine.
2. Jälgida diktsiooni laulus "Õunake" (K.Oja).
3. Süvendada liigutusi laulus "Tibuke".
4. Laulumäng "Kerimine" (M.Terri) - laulda sujuvalt.
5. Kasvatada lastes aktiivsust, julgust, tähelepanelikkust.
6. Jälgida, et lapsed liiguksid kergelt, hea rühiga.

E t t e v a l m i s t u s t u n n i k s

1. Valmistan punase lipukese. Muretsen ilusa suure punase õuna, korvi, lõngakera, kummist kuke.
2. Õhutan ruumi, asetan toolid kahte ritta klaveri juurde. Kontrollin laste välimust.
3. Asetan näitliku materjali klaverile. Kuke peidan ära.

T u n n i k ä i k

Lapsed sisenevad ruumi vabalt. Näitan lastele lõngakera.

M. k.: "Lapsed! Mis see on? (lõngakera) Mis ema teeb meile lõngast? (kindad, sukad jne.) Aitame meie ka emal lõnga kerida. Kes mäletab laulu "Kerimine", laulab minuga kaasa. Võtame kätest kinni. Oi, kui pikk lõng tuli!

Kerime selle kerasse. (Laulu lõppedes hakkab laulma "Kerime, kerime kera lahti emale..." ja kerime "kera" lahti.)

Lapsed lähevad vabalt toolidele istuma.

M. K.: "Vaadake, kui tore lipuke mul on! Mis värvi see on? (punane). Täna ma laulangi teile uue laulu lipukesest. Kuulake tähelepanelikult." (Laulan saatena, teist korda saatena, kuid lipukesega.)

M. K.: "Mis mul siin korvis on?" (õun) Meil on ju tore laul õunakesest. (Laulame 2 korda liigutustega. Kui keegi avaldab soovi üksi laulda, siis lasen ees laulda.)

Hinnang.

M. K.: "Lapsed, kuulake! Kes laulab siin klaveri taga." (Teen kuke häält ja toon kuke klaveri tagant välja.)

Kukk: "Tere, lapsed! (tere) Ma kuulsin, et siin nii toredasti lapsed laulavad ja otsustasin kuulama tulla. Te ju teate, et mina ka armastan väga laulda. Ehk teate mõnda laulu minust?" (Lapsed laulavad liigutustega laulu "Tibuke".)

Kukk: "Te olete nii tublid, et tahaksin väga teie juurde jääda. Kas lubate? (jaa) Ma istun klaveri peale ja vaatan, kuidas te tantsite ja mängite."

Lapsed asetavad toolid seina äärde ja istuvad.

M. K.: "Lapsed! Nüüd tantsime koos kasvatajaga. Vaatame tähelepanelikult, mida teeb kasvataja ja püüame järgi teha." ("Tants kasvatajaga").

M. K.: "Kes teeb niisugust häält: "Vaak-vaak"? (vares) Aga kuidas liblikad lendavad?" (keegi lastest näitab) Mängime 2 korda muusikalist mängu "Vares ja liblikad" (A.Roomere).

Kukk: "Oi, kui toredad liblikad! Aga nüüd lendame koos õue." Lapsed "lendavad liblikatena" rahulikult ruumis ja siis lahkuvad koos kukega.

Muusikalise tunni konspekt vanemas rühmas

T u n n i e e s m ä r k

1. Tutvustada lastele uut laulu (P.Üllaste "Oktoobri-rakett"). Äratada huvi laulu vastu.
2. Laulus "Sügis aias" (M.Terri) jälgida diktsiooni ja et sõna "petersell" laulaksid õigesti (petersellid, mitte peetersellid).
3. Süvendada liigutusi laulus "Linnud sügisel" (M.Terri).
4. Jälgida, et lapsed liiguksid rütmiliselt, kergelt.
5. Kasvatada lastes distsiplineeritust, aktiivsust, tähelepanelikkust.

E t t e v a l m i s t u s t u n n i k s

1. Muretsen laste joonistusi sügisest, pildi juurviljades, laste valmistatud maketi seenemetsaga.
2. Õhutan ruumi, asetan toolid kahte ritta klaveri juurde, kontrollin laste välimust.
3. Asetan näitliku materjali klaverile.

T u n n i k ä i k

Lapsed tulevad ruumi muusika saatel.

M. k.: "Lapsed! Nüüd võtame paaridesse ja kordame "Paaritantsu". Kui te kükitate, siis jälgige, et seljad oleksid hästi sirged, põlved koos."

Tantsu lõppedes lähevad lapsed vabalt toolidele istuma. vajaduse korral pööran laste tähelepanu istumisele.

M. k.: "Kas te teate, mis pühad lähenevad? (Oktoobripühad) Kuhu lähenevad täiskasvanud Oktoobripühade ajal? (paradile, demonstratsioonile) Kas teist keegi on ka käinud demonstratsioonil? Jutustage. (2-3 last jutustavad) Aga võibolla keegi teab, mis õhtul toimub? (saluut. Kui lapsed ei tea, siis näitan pilti "Saluut") Täna kuulakegi P.Üllaste laulu "Oktoobrirakett" (laulan saatega, siis saateta)."

M. k.: "Kuidas teile meeldis see laul? Nüüd vaadake tähelepanelikult siia ja arvake ära, mis laulus on juttu nendest juurviljadest?" (M.Terri "Sügis aias").

Laulame 2 korda, teist korda liigutustega. Himang.

M. K.: "Mis laulu eelmäng see on?" (M. Terri "Linnud sügisel").

Näitan laste joonistusi sügisest.

"Tõuseme püsti ja teeme kõik liigutusi kaasa."

Vajaduse korral kordame laulu. Himang.

M. K.: "Asetame toolid vaikselt ringikujuliselt saali keskele nii, et saaksite toolide vahelt läbi joosta. Mis muusikaline mäng see on?" ("Ole osav!")

Mängime 4 korda.

Näitan lastele seenemetsa maketti.

M. K.: "Mis need on? (seened) Milliseid seeni võib süüa? (lapsed nimetavad) Aga mis seen on mürGINE ja maitseb ainult kärbele? (kärbeseseen) Nüüd mängimegi laulumängu "Seenele minek"."

Valin ühe lapse "emaks". Mängime 2 korda.

M. K.: "Lapsed! Korjame veel seeni, kuid ilma lauluta ja siis sõidame "rongiga" ära."

"Rongisõit" (lapsed lahkuvad saalist laulu saatel).

MUUSIKA LASTE IGAPÄEVASES ELUS

Muusikaline kasvatus teostatakse laulmise, liikumise, muusika kuulamise protsessis ning õpetamine toimub muusikalistes tundides. Muusika, eriti laul peab kõlama ka igapäevases elus. Muusikat kasutame võimlemistundides (muusika saatel lapsed teevad paremini harjutusi, marsivad), jutustamise juures peab see olema seotud tekstiga, siis ta süvendab, rikastab kujusid, loovmängudes (näit. mäng "Hällilaul"). Nii lülitab kasvataja mängu teatud momendil laulu või muusika, parandades esituse kvaliteeti, aktiivselt lülitab muusika loovasse mängu. Laul "Rong". Sõidavad metsa. Imiteerivad lillede karjamist. Kasvataja teeb ettepaneku istuda ja puhata. Laulab sellest, mida nägi metsas (näit. lillest). Lapsed arvavad ära. Kõik laulavad. Selles mängus laulud süvendasid laste ettekujutust tuttavatest kujudest (rong, lill). Või näit. lapsed armastavad mängida "klaveril" (teha klaver pa-

pist või karpidest). Lapsed mängivad ja laulavad kaasa. Võib anda "noodid" (pildialbum, milles on kujutatud tuttavad laulud). Nii kinnistuvad mängus laulmisoskused.

Muusika, laul organiseerib lapsi, rahustab laste kollektiivi loovmängus, soodustab ettekujutuste süvendamist. Laul peab kõlama jalutuskäikudel, aias jt. tööde juures, pesemisel, vabadel minutitel, peol, mängupeol.

Et laul heliseks lasteaias ka väljaspool muusikalisi tunde, selleks peab lastel olema laulude, mängude tagavara.

MUUSIKA SEOS KASVATUSTÖÖ TEISTE OSADEGA

1. Kõne arendamise tunnis ja algõpetuse tundides on muusikal suur tähtsus, kuna ta arendab laste kõne kõiki külgi. Lastel laieneb silmaring, üldine sõnavara ja osaliselt täieneb muusikaline sõnavara. Lauline parandab hääldamist, arendab kõnet ja aitab parandada kõne-defekte.

Kui laps kuulab tähelepanelikult, siis ta omandab õige hääldamise ja rikastab oma sõnavara.

Muusikat kasutame ka muinasjuttude, luuletuste ja jutustuste jutustamisel, kuid see ei tohi segada ega purustada kuju terviklikkust. Mõnede muinasjuttude ainetel on loodud lasteoperid (näit. "Hunt ja 7 kitsetalle", "Talve muinasjutt" jt.).

Kasutame vestlustes (näit. "1. mai", "Sügis" jt.).

2. Lastetutvustamine loodusega.

Laps tutvub mitmesuguste loodusnähtustega. Muljeid loodusest süvendavad pildid, luuletused, muusika (lapsed kuulavad meeleldi näit. Tšaikovski "Lõokese laulu", tulelades meelde, kuidas lõoke põllul laulis).

Looduses laps kuuleb lindude häält, näeb nende lendamist, vaatleb sügisest merd, metsa.

Lapsed viibivad tihti looduses, kasutavad ise tuttavat muusikalist materjali (näit. peenarde juures, metsas).

Laps õpib mitte ainult vaatlema loodusnähtusi, vaid ka

tunnetama tema ilu, rikkust, mitmekesisust. Laps hakkab vastandama laulu kujusid looduskujudega.

3. K u j u t a v a t e s t u n d i d e s (joonistamine, voolimine). Muusika abil süvendame muljeid, mida lapsed väljendasid oma joonistes või voolitud esemes. Muusika võib olla ka kujutava tegevuse lätteks ja annab sel juhul materjali selleks tunniks (näit. laulu ainetel joonistavad või mõnel õnnestus näiteks jänes voolimisel - laulavad "Jänesest"). Rikkalikku materjali annavad peod.

4. V õ i m l e m i s t u n d i d e s. Muusika on seotud liikumistegevusega. Muusika tõstab meeleolu, teeb tunni emotsionaalsemaks, organiseerib liigutusi ja kergendab nende omandamist (real juhtudel); soodustab rühi parandamist, teeb liigutused ilmekamaks, täpsemaks. Ka harjutusi saadame, kuid saateta sooritame raskemaid harjutusi ja viskeid, heiteid, ronimist, roomamist, hüppeid, kuna need on individuaalsed ja muusika raskendab vaba liikumise täitmist ning piirab lapse võimeid. Peale klaveri saate kasutada veel tamburiini, trummi.

Saatemuusika peab olema kõrge kunstilise väärtusega ning vastama liigutustele.

Hind 8 kop.

A-28963

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00399616 4